

Mashhad University of
Medical Sciences

Mashhad Center for Studies
and Development of
Medical Sciences Education

Concept-based Curriculum Development in Nursing Education

Maryam Salehian (PhD)^{1, 2*}

1. Nursing and Midwifery Care Research Center, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.
2. Department of Operation Room and Geriatrics, School of Nursing and Midwifery, Mashhad University Medical of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

ARTICLE INFO

Article type

Letter to Editor

Article history

Received: 2024.07.20

Accepted: 2024.08.27

Keywords

Concept-based Curriculum,
Curriculum Development,
Nursing education.

[10.22038/hmed.2024.81235.1396](https://doi.org/10.22038/hmed.2024.81235.1396)

ABSTRACT

Introduction: Traditional health education approaches are two-dimensional, focusing on facts and skills, and only superficially covering content, which leads to cognitive overload in learners. As a result, they fail to foster deep understanding and critical thinking. Therefore, there is an emphasis on shifting the curriculum from traditional approaches to concept-based curricula that support the development of thinking skills. Concept-based curricula focus on the core concepts of the discipline, facilitating meaningful learning and establishing cognitive connections between newly acquired knowledge and existing knowledge. To implement concept-based teaching, it is necessary for nursing educators to modify their teaching methods by incorporating active learning activities such as case studies, group discussions, and role-playing. In concept-based learning, students relate facts and indicators using active learning processes such as case studies, questions, and problem-solving activities and are encouraged to practice thinking critically.

Despite the advantages and positive educational effects of concept-based curricula, many nursing educators resist adopting this approach due to potential challenges and difficulties. Exploring the perceptions and perspectives of educators regarding the benefits, barriers, and challenges of implementing concept-based teaching in undergraduate nursing courses seems essential.

Cite this paper as:

Salehian M. Concept-based Curriculum Development in Nursing Education. *Horizon of Medical Education Development*. 2025;16(2):1-8

* Corresponding author: Maryam Salehian

Email: salehianmr@mums.ac.ir

Address: Nursing and Midwifery School, Martyr Dr. Kharazmi Educational Building, University Campus, East Gate of Ferdowsi University of Mashhad, Azadi Square, Mashhad, Razavi Khorasan, Iran.

توسعه برنامه درسی مفهوم محور در آموزش پرستاری

مریم صالحیان (PhD) ^{۱،۲*} ID

۱. مرکز تحقیقات مراقبت های پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.

۲. گروه اتاق عمل و سالمندی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.

چکیده	مشخصات مقاله
<p>مقدمه: رویکردهای سنتی آموزش سلامت دوبعدی بوده و بر حقایق و مهارت‌ها متمرکز هستند و فقط با پوشش سطحی محتوا و اضافه بار شناختی در فراگیران همراه می باشند و در نتیجه منجر به عدم درک عمیق و تفکر انتقادی می گردد. لذا تغییر برنامه درسی از رویکرد های سنتی به برنامه های درسی مفهوم محور که با توسعه مهارت های تفکر همراه می باشد مورد تاکید قرار گرفته است. برنامه های درسی مبتنی بر مفهوم بر مفاهیم رشته متمرکز است و منجر به تسهیل یادگیری معنادار و برقراری ارتباط شناختی بین دانش جدید کسب شده و دانش موجود می گردد. به منظور اجرایی شدن تدریس مفهوم محور لازم است که اساتید و مربیان پرستاری روش آموزش خود را با بکارگیری فعالیت های یادگیری فعال مانند مطالعات موردی، بحث گروهی و ایفای نقش تغییر دهند. در یادگیری مفهوم محور نیز دانشجو حقایق و نشانگرها را، به کمک فرآیندهای یادگیری فعال همچون مطالعات موردی، سوالات، فعالیت های حل مساله، به مفاهیم مرتبط می سازد و برای تمرین فکر کردن ترغیب می گردد. علی رغم مزایا و اثرات مثبت آموزشی برنامه های درسی مبتنی بر مفهوم بسیاری از اساتید و مربیان پرستاری بدلیل مشکلات و چالش های احتمالی بکارگیری این رویکرد از پذیرش آن امتناع می ورزند. جستجوی شناخت و دیدگاه اساتید در خصوص مزایا، موانع و چالش های بکارگیری تدریس مبتنی بر مفهوم در دروس کارشناسی پرستاری ضروری بنظر می رسد.</p>	<p>نوع مقاله نامه به سردبیر</p> <p>پیشینه پژوهش تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۶</p> <p>کلمات کلیدی برنامه درسی مفهوم محور، توسعه برنامه درسی، آموزش پرستاری .</p> <p> 10.22038/hmed.2024.81235.1396</p>

▶ نحوه ارجاع به این مقاله

Salehian M. Concept-based Curriculum Development in Nursing Education. Horizon of Medical Education Development. 2025;16(2):1-6

ایمیل: salehianmr@mums.ac.ir

*نویسنده مسئول: مریم صالحیان

آدرس: خراسان رضوی، مشهد، میدان آزادی، درب شرقی دانشگاه فردوسی مشهد، پردیس دانشگاه، مجتمع آموزشی شهید دکتر خوارزمی.

مقدمه

جهانی شدن، توسعه فناوری سلامت و افزایش روزافزون دانش پرستاری، لزوم برخورداری دانش آموختگان رشته پرستاری از شایستگی‌های علمی و بالینی را بیش از پیش نشان می‌دهد (۱). این نیاز دائمی به تغییر منجر به شلوغی برنامه‌ها و محتوی درسی شده است، و باری را بر دوش اساتید برای یافتن «فضایی» برای تدریس محتوای سنگین و استرس "بیشتر دانستن" را بر دانشجویان تحمیل می‌کند. رویکردهای سنتی آموزش سلامت «دو بعدی» توصیف شده‌اند، که در آن یادگیری بر حقایق و مهارت‌ها متمرکز است و فقط با پوشش سطحی محتوا و اضافه بار شناختی در فراگیران همراه است و در نتیجه منجر به عدم درک عمیق و تفکر انتقادی می‌گردد (۲).

گیدنز و برادی (۲۰۰۷) در پاسخ به لزوم ایجاد تغییرات سریع در نظام آموزش پرستاری و آماده نمودن پرستاران برای تطبیق با بالین و نیز نیازهای حال و آینده پرستاری؛ همچنین مقابله با حجم بالای محتوی درسی در پرستاری؛ برنامه درسی مبتنی بر مفهوم را معرفی نمودند. گیدنز و برادی (۲۰۰۷) ضمن استفاده از آثار اریسکون در طراحی برنامه درسی مبتنی بر مفهوم، معتقد بودند که تدریس و یادگیری مفهوم محور از طریق مرتبط ساختن یادگیری‌های قدیم دانشجو و نیز بکارگیری مفاهیم در موقعیت‌های مختلف و جدید، درک عمیق مفاهیم را موجب خواهد شد (۳). رویکردهای مبتنی بر مفهوم برای طراحی برنامه درسی به عنوان سه بعدی توصیف شده است، که حول مفاهیم سازماندهی شده است نه محتوا، و برای حل اضافه بار محتوا و توسعه یادگیری مفهومی پیشنهاد شده است (۴، ۵).

در حال حاضر نیز برخی از دانشکده‌های پرستاری مشغول تغییر برنامه درسی خود از رویکردهای سنتی به برنامه‌های درسی مفهوم محور هستند که با توسعه مهارت‌های تفکر همراه می‌باشد. در برنامه درسی سنتی حجم بالایی از محتوی و حقایق در اختیار دانشجویان گذاشته می‌شود و با توجه به اینکه دانشجویان نیز زمان کافی برای سازماندهی و به کارگیری این حجم گسترده از اطلاعات را ندارند بطور منفعلانه و اجبار به حفظ و یادآوری حقایق می‌پردازند. در

مقابل برنامه درسی مبتنی بر مفهوم که با ارائه اطلاعات انتخابی، امکان سازماندهی، بکارگیری و ذخیره داده‌ها را در حافظه طولانی مدت و در موقعیت‌های جدید برای دانشجویان فراهم می‌سازد (۶). تغییر از سطح محفوظات به سطوح بالای تفکر، یکی از تفاوت‌های اصلی بین روش تدریس سنتی و مبتنی بر مفهوم است. براساس نظر انجمن دانشکده‌های پرستاری آمریکا رویکرد سنتی بر پیامدهای رفتاری یادگیری تاکید دارد در حالیکه چارچوب و ساختار برنامه‌های درسی مبتنی بر مفهوم بر مفاهیم رشته متمرکز است و منجر به تسهیل یادگیری معنادار و برقراری ارتباط شناختی بین دانش جدید کسب شده و دانش موجود می‌گردد. ارتباط شناختی بین مفاهیم از طریق مقابله با محتوی زیاد دروس، دانشجویان را قادر می‌سازد که دانش پرستاری را ادغام نموده و درک بهتری از آن داشته باشند. ساختار درسی مبتنی بر مفهوم امکان تعمیم یادگیری را در موقعیت‌های جدید و متعدد فراهم می‌کند (۷) و با توسعه یادگیری فعال و دانشجو محور همراه است (۸). آموزش مفهوم محور یک رویکرد جامع و کل نگر است که ارتباط بین یادگیری نظری و کاربردهای عملی را تقویت و شکاف بین نظریه و عمل را پر می‌کند و دانشجویان پرستاری را برای مواجهه با چالش‌ها و پیچیدگی‌های محیط‌های واقعی نظام سلامت آماده می‌سازد. مزیت کلیدی آموزش مفهوم محور تقویت تصمیم‌گیری آگاهانه و کاربرد این مهارت در تحلیل موقعیت‌های عینی و واقعی است (۹، ۱۰). از جمله نمونه‌های عملی بکارگیری رویکرد مفهوم محور در آموزش پرستاری می‌توان به مطالعه گیدنز و همکاران (۲۰۰۸) اشاره نمود که تجربیات خود را در مورد بکارگیری برنامه درسی مبتنی بر مفهوم با استفاده از دو مفهوم کلی و مهم "سلامت" و "بیماری" در دروس پرستاری توضیح داده‌اند. در این طراحی برنامه درسی مفاهیم سلامت و بیماری در سه حیطه محیط، طول عمر و حرفه پرستاری و در سطوح مختلف همچون پرستار، بیمار و سازمان بکار گرفته شده است و نشانگرها برای درک عمیق تر مفاهیم مورد استفاده قرار گرفتند و از مطالعات موردی، سناریوهای بالینی برای تدریس مفاهیم و نشانگرها بکار گرفته شدند (۷).

برنامه درسی سنتی به مفهوم محور، تغییر نقش و هویت و نیز ترس از شکست به عنوان موانع اولیه در پذیرش برنامه درسی مبتنی بر مفهوم اشاره دارد (۷). همچنین در مطالعاتی نیز اساتید نگرانی خود را در مورد عدم آگاهی نسبت به برنامه درسی مبتنی بر مفهوم و فواید آن و عدم حمایت کافی از سوی مسولین دانشکده (۱۳، ۱۲) و احساس عدم آمادگی و توانایی در بکارگیری راهبردهای موثر تدریس و یادگیری مبتنی بر مفهوم (۱۴، ۶) اظهار داشته‌اند.

از آنجا که بکارگیری رویکرد آموزش مبتنی بر مفهوم بتازگی آغاز شده است لذا تحقیقات اندکی در مورد کارآمدی و مزایای آن موجود است. اما در یک مطالعه و در مقیاس کوچک اثرات مفید این رویکرد بر میزان ماندگاری دانشجویان پرستاری در رشته و نتایج آزمون نهایی کارشناسان پرستاران و فراغت از تحصیل به موقع آنان نشان داده شده است (۱۵).

نتیجه گیری

در ایران مطالعات محدودی در زمینه طراحی برنامه‌های درسی پرستاری مفهوم محور (همچون عاقبتی و صالحیان) (۱۶، ۱۷) در مقاطع کارشناسی و ارشد پرستاری انجام شده است و هنوز مطالعات گسترده در خصوص فرآیندهای تدریس و یادگیری مفهوم محور احساس می‌شود و از سوی دیگر بدلیل اهمیت وجود چالش‌هایی که اساتید در زمینه تدریس و آموزش شایستگی‌های بالینی و نیز دانشجویان پرستاری در خصوص یادگیری حجم بالایی از دروس و ماندگاری محفوظات با آن مواجه هستند، دستیابی به تجارب اساتید پرستاری در خصوص بکارگیری، مزایا، موانع و چالش‌های بکارگیری تدریس مبتنی بر مفهوم و توسعه و تدوین برنامه‌های درسی بر این مبنای در کل دروس کارشناسی و کارشناسی ارشد پرستاری ضروری بنظر می‌رسد.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از تمامی نویسندگانی که از مقالات آن‌ها در این متن استفاده شد، قدردانی می‌گردد.

همچنین موفقیت تدریس مفهوم محور در خصوص تدریس داروشناسی گزارش شده است (۱۲، ۱۱).

برای تدریس مبتنی بر مفهوم لازم است که اساتید پرستاری روش‌های تدریس خود را با بکارگیری راهبردهای یادگیری فعال نظیر مطالعات موردی، بحث‌های گروهی، تصویر سازی و ایفای نقش، شبیه سازی، نقشه مفهومی و فایل های صوتی تغییر دهند. بعضی از مطالعات توسعه مهارت تفکر انتقادی و منطقی دانشجویان را مورد تایید قرار داده اند و نشان داده است که CBT می‌تواند توانایی تصمیم گیری بالینی دانشجویان را با ادغام مفهوم و نشانگرها در شرایط پیچیده مختلف بیمار افزایش دهد (۱).

باید یادآور شد که تدریس مبتنی بر مفهوم نیازمند یک رویکرد فعال و فراگیر محور است. در یادگیری مفهوم محور نیز دانشجو حقایق و نشانگرها را، به کمک فرآیندهای یادگیری فعال همچون مطالعات موردی، سناریوهای بالینی، طرح سوالات، فعالیت های حل مساله، به مفاهیم مرتبط می‌سازد و برای تمرین فکر کردن ترغیب می‌گردد. بدین شکل یادگیری معلم محور به یادگیری دانشجو محور تغییر پیدا می‌کند (۶). کلاس‌های درس وارونه یکی از راهبردهای یادگیری و مشارکت فعال دانشجویان در برنامه های درسی مبتنی بر مفهوم است (۳).

برای سنجش کارایی رویکرد آموزشی مفهوم محور، عملکرد دانشجو در موقعیت‌های شبیه سازی شده، ترسیم نقشه مفهومی، بحث های گروهی و بالین مورد بررسی قرار می‌گیرد. به این منظور می‌توان از مشاهده مستقیم، آزمون‌های عملکردی و تکالیف تاملی استفاده نمود (۱۰، ۹).

علی رغم مزایا و اثرات مثبت آموزشی برنامه‌های درسی مبتنی بر مفهوم بسیاری از اساتید و مربیان پرستاری بدلیل مشکلات و چالش‌های احتمالی بکارگیری این رویکرد از پذیرش آن امتناع می‌ورزند. تعداد گسترده مفاهیم در متون پرستاری و چالش انتخاب مفاهیم و اجماع اساتید برای انتخاب و ادغام مفاهیم در برنامه درسی یکی از چالش‌هایی است که اساتید پرستاری با آن مواجه هستند. یک مطالعه اخیر به نگرانی‌های یک دانشکده در مورد از دست دادن کنترل فرایند انتقال

تضاد منافع

هیچگونه تعارض منافی در جمع آوری و تجزیه و تحلیل مطالب این مطالعه وجود نداشته است.

مشارکت نویسندگان

پاسخگویی	نهایی	بررسی انتقادی و ویرایش	نگارش پیش نویس اصلی	تجزیه و تحلیل و/یا تفسیر	جمع آوری و/یا پردازش داده ها	طراحی طرح	مفهوم سازی
به تمام جنبه های کار	سازی						

م. صالحیان

*راهنمای رنگها:

References

- 1-Zhu Y, Pei X, Chen X. Faculty's experience in developing and implementing concept-based teaching of baccalaureate nursing education in the Chinese context: A descriptive qualitative research study. *Nurse Education Today*. 2021; 4:105- 126.
- 2- Marcel FD. The overcrowded curriculum is alarming. *Canadian Medical Education Journal*. 2023; 14(4):1.
- 3-Higgins B, Reid H. Enhancing “conceptual teaching/learning” in a concept-based curriculum. *Teaching and Learning in Nursing*. 2017; 12(2):95-102.
- 4-Tweedie J, Pelly F, Wright H, Palermo C. Exploring the adoption of concept-based curricula: insights from educators and implications for change. *Advances in Health Sciences Education*. 2024; 3:1-5.
- 5-Erickson HL, Lanning LA, French R. Concept-based curriculum and instruction for the thinking classroom. corwin press; 2017.
- 6-Baron KA. Changing to concept-based curricula: The process for nurse educators. *The open nursing journal*. 2017; 11: 277.
- 7-Brussow JA, Roberts K, Scaruto M, Sommer S, Mills C. Concept-based curricula: A national study of critical concepts. *Nurse educator*. 2019; 44(1):15 -9.
- 8- Barrett T, Jacob SR, Likes W. Development of a concept-based curriculum. *Teaching and Learning in Nursing*. 2023; 18(2):330-4.
- 9 - Al Omari E, Dorri R, Blanco M, Al-Hassan M. Revolutionizing Nursing Education: A Concept-Based Approach for Enhanced Learning. *Middle Eastern Journal of Research in Education and Social Sciences*. 2023; 4(4):1-2.
- 10 - Al-Omari E, Dorri R, and Blanco M, Al-Hassan M. Innovative curriculum development: embracing the concept-based approach in nursing education. *Teaching and Learning in Nursing*. 2024; 00(2024): 1-10.
- 11- Krone R. The Impact of Pharmacology in Nursing Education in a Concept-Based Curriculum. *SACAD: John Heinrichs Scholarly and Creative Activity Days*. 2023; 2023(2023):88.
- 12- Guilding C, Kelly R, Netere A, Babey AM, Restini C, Cunningham M, Kelly J, Koenig J, Karpa K, Hawes M, Tucker S. Developing an international concept-based curriculum for pharmacology education: core concepts and concept inventories. *Authorea Preprints*. 2023. 1-9.
- 13-Repsha CL, Quinn BL, Peters AB. Implementing a concept-based nursing curriculum: A review of the literature. *Teaching and Learning in Nursing*. 2020 Jan 1; 15(1):66-71.
- 14-Hendricks SM, Wangerin V. Concept-based curriculum: Changing attitudes and overcoming barriers. *Nurse educator*. 2017 May; 42(3):138-42.
- 15-Lewis LS. Outcomes of a concept-based curriculum. *Teaching and Learning in Nursing*. 2014 Apr 1; 9(2):75-9.
- 16- Salehian M, Heydari A, Karimi Moonaghi H, Aghebati N. Reforming of bachelor nursing curriculum based on the concept of caring in education. *Horizon of Medical Education Development*. 2020 Jul 22; 11(1):52-63.
- 17- Aghebati N. Developing a holistic nursing education curriculum (masters of critical care): Tehran:Tarbiat Modares University Faculty of Medical Sciences; 2013. [In Persian].

